

Ur *ORDFRONT MAGASIN* 9/2001

Dan Josefsson Fredrik Quistbergh

Dagarna som skakade Sverige¹

I samband med EU-mötet i juni blev en stenkastande nittonåring skjuten. Polisen hävdade att de sköt i nödvärn, en version som medierna okritiskt accepterade. Men polisens förklaring håller inte. Nedskjutningen framstår snarare som ett mordförsök.

Skottlossningen var ett av flera exempel på övervåld från polisens sida, skriver Dan Josefsson och Fredrik Quistbergh i denna kartläggning av händelserna i Göteborg.

Prolog

Lördagen den 16 juni 2001 tillfrågas rikspolischefen Sten Heckscher i TV4 hur han tycker att polisen löst sin uppgift i samband med EU-toppmötet i Göteborg. Han är full av beundran. Polisen har ”skött det här på ett utomordentligt beundransvärt sätt”, och kåren ”förtjänar all respekt”.

Samtidigt som Heckscher intervjuas ligger en nittonårig kille och kämpar för sitt liv på Sahlgrenska sjukhuset. Han har blivit skjuten i magen av polisen och svävar mellan liv och död. Han har fått 100 liter blod under operationerna och vännerna letar efter fler blodgivare. Familjen vakar vid hans sida.

Den unge mannen är den första människa som ordningsmakten skjutit skarpt mot i samband med en kravall på sjuttio år.

Trots att det som skett i Göteborg rimligen måste vara ett nederlag av historiska proportioner för svensk polis säger man sig alltså vara nöjd med sin insats.

Den här artikeln berättar om vad som hände i Göteborg. Det är berättelsen om en våldsfixerad poliskår. Men också om vissa grupper på vänsterkanten som använder våld som politisk metod.

AKT 1: Upptrappningen

En kväll i januari 2001 samlas cirka 400 aktivister som representerar ett trettiotal radikala organisationer och nätverk till möte på Musikens hus i Göteborg.

Tillsammans ska de diskutera hur protesterna under EU-toppmötet i Göteborg bäst ska läggas upp. De närvarande känner alla starka band till den globala proteströrelse som fick mycket uppmärksamhet i samband med WTO:s möte i Seattle i slutet av november 1999. Protesterna har fortsatt då eliten samlats i Davos, Washington, Los Angeles, Prag och Nice, och nu vill man se till så att även ”Göteborg 2001” blir ett begrepp synonymt med folklig resning mot den nyliberala världsordningen.

Sedan Seattle har protesterna utanför elitens mötesplatser alltid innehållit ett visst element av våld, vilket visat sig vara ett effektivt sätt att få medier och makthavare att uppmärksamma de folkliga protesterna. Arbetet med att förbättra villkoren för världens fattiga hade pågått i årtal innan WTO:s möte i Seattle, men det var först när skyltfönster krossades som den breda befolkningen i västvärlden fick veta att protesterna existerade.

Många av aktivisterna i Musikens hus har av detta dragit en slutsats: Om det ska vara någon poäng med att protestera så är det nödvändigt med kravaller.

¹ Ordförklaringar m m på sid 19ff

Alla mötesdeltagare håller dock inte med. En grupp icke-våldsaktivister med bakgrund i bland annat plogbills- och djurrättsrörelsen anklagar kravallförespråkarna för att vara naiva om de tror att våldet ska stanna vid några krossade skyltfönster. De menar att den spända stämningen kan starta en våldsspiral som är omöjlig att kontrollera. Istället föreslår man att aktivistgrupperna ska satsa på att arrangera mängder av fantasifulle och spektakulära ickevåldsaktioner. En sådan karnevals-dramatik skulle kunna övervinna mediernas fixering vid krigsdramatik. Detta förslag möts av ointresse och spridda burop.

Även på andra håll pågår det förberedelser för utomparlamentariska aktiviteter i samband med toppmötet. En satsning som redan fått pengar från Utrikesdepartementet, EU-kommissionen och SE-banken är något som kallas "NGO-forum 2001". Det är en kongress för 46 organisationer som ska hållas ett par veckor före EU-toppmötet. Evenemanget ska enligt arrangörerna utgöra ett "högst naturligt komplement till toppmötet" och representera "medborgarnas röst". Bland de organisationer som ingår i satsningen återfinns Lutherhjälpen, ABF, Medborgarskolan och Lions. Man tar 1.250 kronor per person i inträde.

Hans Abrahamsson, freds- och konfliktforskare vid Göteborgs universitetet och aktiv i Attac, tvivlade på att NGO-forum representerade den framväxande EU- och globaliseringskritiska rörelsen. Denna fann han istället på mötet i Musikens hus. Men talet om våld oroade honom.

– Här hade ungdomen hittat former för att gå in på den globala arenan, säger han.

– Jag förstod att det var otroligt viktigt att de inte marginaliserades och drevs in i en krigsdramatik som bara kunde starta en våldsspiral. Vi måste helt enkelt få kontakt med de här människorna.

Under våren tar Hans Abrahamsson kontakt med statsrådsberedningen, SIDA, Utrikesdepartementet och kyrkorna för att skapa ekonomiska förutsättningar för aktiviteter under toppmötet.

Flera olika nätverk deltar nu i arbetet. Göteborgsaktionen 2001 samlar ett åttiotal svenska och utländska grupper, däribland de som var med på det tidiga mötet i Musikens hus. Nätverket Göteborg 2001 representerar ett tjugotal EU-kritiska grupper och organisationer.

Den stora bredden inom Göteborgsaktionen för med sig en del problem. Bland medlemsgrupperna finns de som ser våld som ett acceptabelt inslag i den politiska kampen. Detta skapar spänningar som gör det svårt att diskutera hur eventuella våldsutbrott under toppmötet ska tacklas. Lösningen blir att man undertecknar en gemensam ickevålds-plattform.

Det ska dock snart visa sig att enskilda grupper och individer som ingår i Göteborgsaktionen fortsätter att driva kampanjer för helt andra saker än ickevåld.

Syndikalistiska Ungdomsförbundets tidning Direkt Aktion uppmanar till exempel under våren sina läsare att stoppa EU-toppmötet, något som knappast kan ske via fredliga demonstrationer. Samtidigt publicerar SAC:s medlemstidning Syndikalisten förhållandevis beskrivningar från kravallerna i Prag, vilket väcker en intern debatt.

Antifascistisk Aktion sprider inför toppmötet flyers med texten "SMASH CAPITALISM" och en affisch föreställande en jättelik Godzilla som trampar ned skyskrapor och sprider förödelse. På affischen står bland annat:

"STOPPA EU-TOPPMÖTET
Agera – Blockera – Sabotera
Fredag 15 juni samling 10.00 Götaplatsen"

En annan variant av affischen publiceras i den anarkistiska tidningen Brand med texten:

"Känn ingen sorg för Göteborg – nu river vi skiten" (Brand 2/2001).

Organisationen Folkmakt, en liten grupp på yttersta vänsterkanten, sprider flygblad med rubriken "Jaga ut EU-pamparna", och texten:

"När nu kravallstaketet rullas ut den 15-16 juni och överheten oroar sig för kravaller skall vi visa dem vilken världsordning som oroar oss. Nu är det vår tur att bygga vidare på den växande rörelse som i Seattle, Nice, Prag och Quebec vägrat acceptera fler orättvisor."

Flygbladet illustreras med en bild på maskerade aktivister som attackerar en polis med träkäppar.

I autonoma kretsar cirkulerar även en karta över Göteborgs "Tasty Corporate Treats", bland annat McDonalds, Shell, H&M, porrbutiker och banker. Kartan talar även om var EU-topparnas middagar ska hållas. Dessutom står det att läsa: "Be creative when using this map."

Ett annat informationsblad innehåller enkla komma-ihåg-punkter:

"To choose targets wisely (e.g. McDonalds, not the small shops).
To defend your comrades in case of a police attack. To have fun!"

Men det är inte bara från en del vänstergrupper som talet om ickevåld klingar falskt. Också polisen ska under våren med all önskvärd tydlighet visa att man gärna slår ned även de mest fredliga politiska protester med grovt övervåld.

AKT 2: Måndagsklubben

I slutet av april samlas finansministrar och centralbankschefer från 28 länder för att diskutera framtidens ekonomiska politik på Ekofin-mötet i Malmö.

Flera organisationer, partier och enskilda planerar att med en stor demonstration visa sitt missnöje med EU:s nyliberala politik. Protestmarschen avbryts dock då polisen plötsligt griper 266 personer i ett av demonstrationsblocken. Flera demonstranter blir misshandlade framför TV-kamerorna och vittnar senare om att polisen kallat dem "små fittor".

Inte blir det bättre av att polismästaren i Malmö offentligt deklarerar att han är nöjd med "operationen" och att hans polismän framgångsrikt identifierat "oseriösa" demonstranter utifrån deras klädsel. Identiteten på polismännen som gjort sig skyldiga till misshandel kan dock inte fastställas, vilket får bågaren att rinna över för regeringen. Justitieminister Thomas Bodström inför blixtnabbt nummernmärkning av polisens hjälmar.

Från detta ögonblick, då EU-toppmötet står för dörren, står det klart att Sverige har rejäla problem med att tygla en våldsbenägen polismakt.

En som skakas av händelserna i Malmö är Göran Johansson, kommunalråd och socialdemokraternas starke man i Göteborg. I april tar han via Attac kontakt med Hans Abrahamsson och deklarerar att Attac, kommunen, polisen och de protesterande organisationerna har ett gemensamt intresse av att hindra att Göteborg brinner ner under toppmötet.

Hans Abrahamsson håller med och sätter Johansson i kontakt med de båda paraplyorganisationerna som sammanlagt representerar över 100 radikala vänstergrupper både från Sverige och andra länder. Samarbetet som nu inleds är unikt i den svenska vänsterns historia.

Göran Johansson lovar att kommunen ska hjälpa till att lösa de praktiska problem som finns kring logi, transporter och mycket annat som behövs när tiotusentals demonstranter kommer till Göteborg. I gengäld skall organisationerna göra allt för att minska risken för våld och tråkigheter.

Från och med slutet av april träffas Kommunen, Nätverket Göteborg 2001, Göteborgsaktionen 2001 och Attac varje måndag för överläggningar. Mötena tar snart namnet Måndagsklubben. Mängder av problem löses under dessa möten. Göran Johansson ordnar så att tjugo skolor

görs om till vandrarhem där besökande demonstranter kan bo för en billig penning. Mängder av möten och seminarier planeras. Kommunen och Universitetet sponsrar Fritt Forum som ska ha sina evenemang längs med Pustervikskajen, och Göteborgsaktionen 2001 planerar för en Motkonferens, som nu får sitt högkvarter på Hvitfeldtska Gymnasiet.

Även polisen har tagit intryck av händelserna i Malmö, och skapar därför en särskild kontaktgrupp bestående av tre kvinnliga och tre manliga poliser under ledning av den rutinerade kriminalkommissarien Göran Nordenstam. Tanken är att polisen genom samtal med de olika grupperna ska förebygga våld under toppmötesdagarna. Från och med början av maj sitter polisgruppen med på Måndagsklubbens möten.

Paraplyorganisationerna är till en början skeptiska till polisens intentioner, men Göran Nordenstam inger förtroende och till sist enas man om att föra fram några önskemål till polisen: Man vill slippa se kravallutrustad polis, polishästar eller hundar under de stora demonstrationerna, eftersom många upplever sådant som provocerande.

De sex poliserna visar sig vara mer öppna för förslagen än någon vågat hoppas. Diskussionerna går strålande och man kan snart enas om att de fyra väldiga demonstrationerna, som beräknas samla tiotusentals deltagare, bara skall vaktas av just de sex poliser som ingår i kontaktgruppen.

Vad ingen av medlemmarna i Måndagsklubben förstår är att det mandat Göran Nordenstam fått av sin chef, polismästare Håkan Jaldung, bara gäller polisens agerande under demonstrationer med tillstånd. Hur polisen ska tackla problem och hotbilder under resten av tiden kommer Jaldung att bestämma själv.

Och polisledningen såg många sådana hotbilder. När filmerna från kravallerna i Prag studerades kände man igen de våldsamma, maskerade aktivisterna som bland annat kastade sten på polisen. Men det som sannolikt gjorde polisledningen mest nervös är en grupp aktivister iförda stora, vita overaller som får dem att påminna om Michelingubbar. Under overallerna bar de hemmagjorda rustningar bestående av hockeyskydd, luftfyllda slangar till bildäck och madrasser. När de i dessa bisarra munderingar tryckte sig mot polis och kravallstaket var de skrämmande nära att bryta igenom avspärningarna.

Att de Vita Overallerna skulle dyka upp även i Göteborg stod klart för polisen efter det att ett värvarflygblad började spridas. Texten löd: "Fredagen den 15:e juni – vid EU-toppmötets öppnande – hålls ett stort protestmöte i närheten av Mässhallen. När protestmötet är slut inleder vi aktionen. Utrustade med liggunderlag, hjälmar, gasmasker och annat skydd kommer vi att vara beredda på polisens våld när vi försöker komma in i Mässhallen."

Den svenska polisens huvuduppgift var att skydda området runt Svenska Mässan. EU-toppmötet fick under inga som helst omständigheter störas, och när president Bush kom på besök på torsdagen måste alla tänkbara hotbilder vara under kontroll.

De Vita Overallerna innebar därför två allvarliga problem. För det första var de i sina dräkter okänsliga för batongslag. För det andra var de inte beväpnade. De kallade själva sin aktionsform för "offensivt ickevåld", och även om den beteckningen kunde ifrågasättas fanns det små möjligheter att hitta något lagligt stöd för att beslagta deras utrustning. Bilringar och madrasser går inte in under vapenlagen och det finns ingen lag som dikterar hur demonstranter får klä sig.

Under våren gick de Vita Overallerna öppet ut med att de fredagen den 15 juni skulle försöka sig på ett inbrytningsförsök på Svenska Mässan.

Men trots polisledningens skenbara öppenhet för dialog berättade man aldrig för Göteborgsaktionen vilket allvarligt hot aktionen bedömdes vara.

Inte ens då de Vita Overallerna höll en egen presskonferens och i detalj förklarade hur det symboliska inbrytningsförsöket skulle gå till bröt polisen tystnaden.

– De körde sin presskonferens och i efterhand har det kommit fram att det även satt poliser i publiken, säger Hans Abrahamsson.

– Men ingen tog de här tjugooåringarna i örat och sa: ”Ni ska ha klart för er att det ni planerar kan klassas som våldsamt upplopp!”

Han är mycket kritisk till att polisledningen på detta sätt lät kontaktgruppen sitta och diskutera vakthållningen under demonstrationerna, samtidigt som man hemlighöll de hotbilder man såg vid sidan av demonstrationerna. Om man i Måndagsklubben fått chansen att diskutera dessa hot hade kanske en del av våldet i Göteborg kunnat förhindras.

AKT 3: Hvitfeldtska

Onsdagen den 13 juni börjar demonstranter från hela världen droppa in på de tjugotalet skolor som Göteborgs kommun ställt till förfogande. De flesta som kommer så här tidigt i veckan bokas in på Hvitfeldtska gymnasiet. Bland dessa finns ett sjuttioal Vita Overaller, som har med sig hockeyhjälm, skumgummi och brädor som ska användas till att bygga rustningar.

Hvitfeldtska är också platsen för den Motkonferens som Göteborgsaktionen planerat sedan lång tid tillbaka och delegater som ska delta i seminarierna strömmar in i skolan.

För att inga demonstranter ska behöva gå hungriga har Göteborgs kommun bjudit in det holländska aktivistköket Rampenplan. Gruppen har sedan början av åttiotalet rest runt mellan demonstrationer i hela Europa och serverat billig vegetarisk mat. Rampenplan hänvisas till Hvitfeldtska och slår upp sitt mobila storkök på skolgården. Sexton ideellt arbetande kockar ska under resten av veckan förse tusentals hungriga demonstranter med veganmat.

Men så kommer det inte att bli. Rampenplans medlemmar ska istället få uppleva den mest skräckfyllda helgen i sina liv. Flera medlemmar kommer att skadas fysiskt och gruppen kommer nära nog att gå i konkurs på kuppen.

Men ännu så länge är allting lugnt. Vaktmästaren på skolan, Kjell-Åke Gustavsson, beskriver stämningen så här i en intervju med Göteborgs-Posten:

– Allt är så lugnt och gött här! De sitter här och fixar med sina banderoller och plakat. I dag har vi gjort i ordning matserveringen och om en stund ska visst alla på möte.

[GP:] Är demonstranterna snälla mot den gamla skolan?

– Jättesnälla!” (GP 010614).

Klockan 10.30 på torsdagen landar president Bushs plan på Landvetter. Samtidigt inledde polisen en operation som ter sig obegriplig för de flesta.

Polisen belägrar Hvitfeldtska skolan.

Till en början nöjer man sig med att låta hundratals poliser slå en ring runt skolbyggnaderna. Senare kompletteras poliskedjan med en mur byggd av containrar som fraktas till platsen på särskilda lastbilar och sedan lyfts ned på marken med hjälp av byggkranar. Containermuren sträcker sig runt alla skolans byggnader och den omgivande parken. Sammanlagt är muren nästan 800 meter lång och det går åt flera hundra containrar för att sluta ringen.

Under de första tre timmarna efter att belägringen inletts gör polisen inga försök att kommunicera med de närmare 400 människor som häpet finner sig vara instängda.

En av de inspärrade är Ebba Junkers, en femtioårig barnboksbibliotekarie från Gotland. Hon har kommit till Göteborg för att demonstrera tillsammans med sin sextonårige son och tretton-

åriga dotter, och av kommunen blivit hänvisad att sova på Hvitfeldtska. Hon beskriver den grupp människor hon på torsdagsförmiddagen finner sig instängd tillsammans med som mycket brokig.

- Det var ju allt från fältbiologer som räknade skalbaggar till andra ytterligheten, säger hon.
- Folk stack ut, det var ju dreadlocks och alltihopa. Det var ingen som helst aggressiv stämning.

Utanför skolan samlas det under förmiddagen mycket folk. Många av dem har kommit för att delta i Göteborgsaktionens motkonferens eller för att träffa kompisar som bor på skolan. När de inte kommer in samlas de runt omkring Hvitfeldtska för att försöka ta reda på vad som står på. Några tar på sig masker, och många buar åt polisen som nu tagit fram både hästar och hundar.

Det vimlar av fotografer och journalister som förgäves försöker förstå vad som händer. Spänningen stiger hela tiden, kravallpoliserna dunkar på sina sköldar, och till slut kastar några av aktivisterna gatstenar och trädgrenar mot polismännen. Polisen svarar med att rida in bland demonstranterna och slå med sina ridspön. Oroligheterna utanför Hvitfeldtska kommer att pågå hela dagen.

Klockan 12.00 börjar polisens presskonferens. Håkan Jaldungs förklaring till att 400 personer stängts in på skolan lyder enligt Svenska Dagbladet så här:

”Nästan alla är misstänkta för förberedelse av olika brott, som skadegörelse och grov misshandel. (...) Vi misstänker att många har tillgång till vapen” (SvD 010615).

Bland journalisterna i publiken finns Hans Abrahamsson. När Jaldung är färdig med sitt anförande går Hans Abrahamsson fram till honom och frågar upprört hur han kan starta en belägring av Hvitfeldtska utan att först kontakta Göteborgsaktionen och Attac enligt de överenskommelser som gjorts.

Jaldungs svar lyder enligt Hans Abrahamssons minnesbild:

- Hetsa inte upp dig Hans, jag har fullständigt underlag för det jag gör. Vår kontaktgrupp är inte involverad för det här ingår inte i de demonstrationer som vi samarbetat kring.

I det här ögonblicket inser Hans Abrahamsson att han fullständigt missuppfattat kontaktgruppens mandat. De löften man efter en och en halv månads samtal fått om att polisen ska gå mjukt fram och inte provocera eller ta till överväld gäller bara under de timmar då demonstrationerna pågår. Under all övrig tid är det insatschefen Håkan Jaldung ensam som bestämmer hur polisen ska bete sig. Och nu har alltså Jaldung utan att tala med vare sig nätverken eller sin egen kontaktgrupp omringat en hel skola med kravallutrustad polis, polishästar, polishundar och flera hundra containrar. Hans Abrahamsson känner skräck när han tänker på vad det här kan innebära för EU-toppmötets fortsättning.

I ett desperat försök att rädda situationen kräver han att få komma in på skolan och förhandla för de instängdas räknning. Abrahamsson vill dessutom att Göran Nordenstam från kontaktgruppen omedelbart ska kopplas in. Detta går Jaldung med på.

Inne på skolan blir situationen allt mer psykiskt påfrestande för de instängda. Ebba Junkers berättar att en polishelikopter under hela belägringen cirkulerar lågt över skolgården. Ljudet från rotorbladen är öronbedövande.

- Helikoptern svävade så lågt att samtal nästan var omöjliga inne på gården, säger hon.

Samtidigt hade man en järnring av poliser runtomkring, och rätt var det var fick de alla sina polishundar att skälla samtidigt.

– Senare på eftermiddagen både ser och hör jag att poliserna slår med batongerna på sina sköldar, allihopa på en gång, dunk, dunk, dunk.

Under eftermiddagen samlar sig många av de instängda spontant i smågrupper för att diskutera vad de ska ta sig till. Många har sedan tidigare dåliga erfarenheter av polisen och är rädda för att försöka gå ut en och en eftersom de tror att de kan bli misshandlade. Några struntar i diskussionerna och börjar bryta upp sten.

Polisen kräver att alla de instängda ska lämna skolan utan sina saker och dessutom acceptera att låta sig visiteras. Ett hundratal av de instängda går med på detta, men de flesta vägrar av principiella skäl. De har alla betalt för att bo på skolan och de har inte gjort något olagligt. Istället upplever de att det är polisen som utan någon rimlig förklaring tagit ifrån dem deras grundlagsskyddade rätt att demonstrera och delta i möten.

Efter flera timmars förhandlingar lyckas Hans Abrahamsson och Göran Nordenstam, som nu fungerar som polisens förhandlare, komma fram till en lösning som alla kan acceptera: Alla ska få ta med sig sina saker ut från skolan, om de bara låter sig visiteras. Någon identifiering ska inte ske.

Hans Abrahamsson meddelar de inspärrade att förhandlingen lyckats, och de Vita Overallerna samlar ihop sina rustningar för att lämna skolan.

I detta ögonblick ingriper Håkan Jaldung. Han avsätter Göran Nordenstam som förhandlare och bryter överenskommelsen som just slutits.

Ockupationen av Hvitfeldtska kan nu bara sluta på ett sätt. Hans Abrahamsson och Göran Nordenstam står och ser på när de unga människorna i de Vita Overallerna gör sig redo för ett utbrytningsförsök.

När tåget formerat sig står ett femtiotal Vita Overaller längst fram och bakom sluter runt 200 av de övriga instängda upp. Tillsammans tågar de långsamt ner mot polisavspärningen. I det läget får insatschefen på plats, Mats Sjöström, beskedet från Jaldung att kriterierna för våldsam upplöpp och förberedelse till grov misshandel är uppfyllda. I förundersökningen kan man läsa:

”Alla på platsen skulle gripas. Sjöström förde detta besked vidare till poliserna i området. Då tåget till slut nådde avspärningen hade Sjöström hunnit förbereda ett ingripande. Hästar hade kallats fram. Bussar stod redo för att kunna transportera de gripna” (ur förhör med Sjöström, K9031601).

Tåget gör några försök att trycka undan kravallstaketen. När de backar för att ta ny sats öppnar polisen avspärningen och polishästar stormar rakt in.

Stenar börjar hagla och många flyr springande tillbaka in i skolbyggnaden. Folk som inte hinner in i skolan grips direkt. De som hinner in börjar bygga barrikader med hjälp av skolbänkar, stolar och skåp.

Efter ett tag sprider sig skräcken för att polisen ska släppa in lösa hundar i skolan. Några av de instängda ger därför upp och överlämnar sig till polisen. Andra tar sig ut genom skolans fönster och försöker fly genom parken. Många grips, men det finns också de som lyckas ta sig över containrarna och kasta sig ut bland folkmassorna som omger skolan. Varje gång detta sker blir det jubel och applåder.

De som går ut till polisen får lägga sig på marken och blir kroppsvisiterade. Bussar körs in på skolgården för att transportera bort de gripna.

Sent på kvällen gör religionshistorikern och syndikalisten Mattias Gardell ett försök att förhandla med polisen om att få ut den sista gruppen som barrikaderat sig i skolan. Också den här gången gör polisen en uppgörelse som man strax efteråt bryter.

Den sista gruppen instängda grips av polisen vid 23.30-tiden. De transporteras i bussar till polisstationen vid Nya Ullevi. Några blir förhörda men de flesta får sitta och vänta i bussarna hela natten. Klockan sex på fredagsmorgonen blir de släppta. De har då varit frihetsberövade i nitton timmar.

Bland de gripna finns också aktivistköket Rampenplans medlemmar. Under hela ockupationen har de förgäves försökt få polisen förstå att de är inbjudna av Göteborgs kommun och att de måste få ut sin buss från skolan. Polisen har vägrat lyssna. På en presskonferens ska de senare säga att polisens agerande är det värsta de sett under tjugo års arbete med demonstrationer runt om i Europa. Och då inkluderar de sina erfarenheter från ordningsmakten i öststaterna.

Medierna bygger i allmänhet sin rapportering från Hvitfeldtska på polisens vaga uppgifter om gömda vapen. Det faktum att det i Sverige är mycket ovanligt att polisen gör en 800 meter lång containerring runt fastigheter innan de gör husrannsakan tycks få journalister ha reflekterat över.

Inga medier reagerar heller på polisens uppenbara svårigheter att motivera jätteoperationen.

De vapen man talar om på presskonferenserna hittas aldrig på skolan.

Detta behöver dock inte betyda att polisen saknade skäl för operationen.

Den enda rimliga förklaringen till att Hvitfeldtska skolan omringades är att polisen ville stoppa de Vita Overallernas aktion.

Genom att blockera utrustningen i nästan ett dygn, från det att Bush landat till det att han lämnade Sverige på fredagsmorgonen, kunde man garantera att det inte skulle bli några svårkontrollerade inbrytningsförsök på mässan. De Vita Overallerna blev samtidigt så skakade av belägringen och natten i bussarna att de inte gjorde några inbrytningsförsök senare under toppmötet. Stora delar av deras utrustning låg för övrigt kvar inne på Hvitfeldtska.

Priset för polisens taktik i kampen mot de Vita Overallerna blev mycket högt. Flera hundra människor som rest långt för att demonstrera och delta i möten i Göteborg blev inspärrade på den skola kommunen hänvisat dem till. Flera programpunkter i motkonferensen fick ställas in, däribland debatten om östutvidgningen, som en stor delegation östeuropeiska ungdomar tagit sig till Göteborg för att delta i.

Omringningen upplevdes också av många demonstranter, både innanför och utanför avspärningarna, som en våldsam provokation. Helt säkert hade det ändå skett skadegörelse under de kommande dagarna. Men torsdagens kravaller utanför Hvitfeldtska var rimligen framprovocerade av polisens ockupation. Och det faktum att också fredliga demonstranter kände sig djupt kränkta av polisens agerande gjorde det sannolikt lättare för stenkastarna att rekrytera nya sympatisörer.

Om Håkan Jaldungs syfte med den gåtfulla ockupationen av Hvitfeldtska verkligen var att stoppa de Vita Overallerna lär vi aldrig få veta säkert. Själv vägrar han att ställa upp på en intervju.

Men när rikspolischefen Sten Heckscher i en intervju i TV4 får frågan om han kände till de Vita Overallerna ger han onekligen ett intressant svar:

”Oh ja. Jag menar de vita overallerna plockade polisen innan de kom till användning, det var väl ett gott tecken på att vi kände till dem. De kom inte till användning, och det var bra det, det var alltså utrustning som gick ut på att ta sig in på mässan, som vi alltså påträffade och som gjorde att den sortens inbrytningsförsök kunde hindras” (TV4 010618).

AKT 4: Avenyn

Klockan nio på fredagsmorgonen öppnas EU-toppmötet officiellt. I samma stund samlas tusentals personer för att delta i ett protestmöte på Götaplatsen. Mötet har tillstånd av polisen och Göteborgsaktionen står som arrangör.

Vad polisen inte givit tillstånd till är den Antikapitalist-marsch som ska gå mot mässan precis efter protestmötets slut. Arrangörerna till marschen är svenska Rättvisepartiet Socialisterna (RS) och Internasjonale Sosialister (IS) från Norge.

Antikapitalistmarschen är en god illustration av Göteborgsaktionens problem med att hantera de önskemål om kravaller som finns bland en del av nätverkets medlemmar. Marschen är som gjord för att urarta i våld, men ändå har det inte gjorts några allvarliga försök att stoppa planerna. Detta trots att båda de organisationer som står som arrangörer också är medlemmar i Göteborgsaktionen och därmed har skrivit under plattformens formuleringar om ickevåld.

Polisen känner mycket väl till Antikapitalistmarschen. Först och främst satsar man på att stoppa tåget vid Berzeliigatan, en tvärgata till Götaplatsen som leder mot Svenska mässan. Då demonstranterna inte sökt något tillstånd är Göran Nordenstam och hans kontaktgrupp inte inkopplade. Det är istället hårda tag som gäller från polisens sida. Gårdagens händelser vid Hvitfeldtska har knappast gjort något för att kyla av situationen.

Protestmötet avlöper utan problem, och efteråt ger sig en del demonstranter iväg för att spela skuldfotboll i Attacs regi. Tanken med fotbollsmatchen är att försöka locka iväg så många som möjligt från Antikapitalistmarschen som man förstår kan sluta illa. Många väljer dock marschen eller dröjer sig kvar kring Götaplatsen för att se vad som händer.

Vid halv elva börjar det nu cirka 2.000 personer starka tåget röra sig mot Berzeliigatan. I första ledet går flera rader av omaskerade demonstranter. En av dem är sjuttonåriga Sofia Lundström. Att det skulle bli kravaller förstod hon inte.

– Där vi gick dansade folk och spelade på metallburkar, säger hon.

– Jag trodde bara att vi skulle gå ner till mässan och visa vårt missnöje. Dessutom var jag nyfiken på om det skulle bli något inträngningsförsök från de Vita Overallerna.

I bakre delen av tåget går det svarta blocket (se faktaruta). När tåget når polisavspärningen vid Berzeliigatan går allt mycket fort. Tåget tvärstannar och polisen attackerar de första, omaskerade, leden med hjälp av polishästar och hundar. De främre leden försöker förtvivlat backa, men folkmassan pressar på bakifrån och de främre raderna skjuts därför framåt, mot batonger och polishundar.

Nu utbryter panik i de främre leden. Unga människor skriker hysteriskt att de vill komma därifrån, och många blir bitna av polishundar. I samma stund attackerar polishästar från sidogatorna, och nu kommer stenregnet från de bakre raderna. Den variant av gatsten som viner genom luften väger enligt vad polisen senare uppger i sina förundersökningar cirka 2,25 kilo.

Upploppet är igång.

Polisen driver folkmassan framför sig uppför Berzeliigatan, tillbaka in mot Götaplatsen. Mellan 200 och 400 maskerade stenkastare börjar röra sig mot Avenyn. Polisen försöker följa efter men möter motstånd. Ett piketbefäl beskriver senare situationen så här i en förundersökning:

”Angreppen är mycket hårda, sten, stålkulor och annat löst kastas eller skjuts mot oss. Vi avancerar upp till korsningen Berzeliigatan-Avenyn och lyckas bilda en kedja mellan Stadsteatern och Stadsbiblioteket. Här får vi utstå ett fruktansvärt regn av sten och annat löst som kastades mot oss. Enda sättet att få slut på angreppet var för oss att försöka avancera framåt. Vi gjorde ett antal

försök att komma ut på Avenyn men möttes då av gatsten från tre håll” (piket-befäl, ur förundersökning B6692-01).

Det som nu följer är rena gatustrider mellan polis och maskerade aktivister. Också flera poliser kastar gatsten, och striderna böljar fram och tillbaka. Samtidigt har en systematisk skadegörelse i stor skala startat på Avenyn. Butiker som McDonalds, SE-banken, Burger King och Intersport får sina rutor krossade. I Nessims mattaffär stjäls det dessutom mattor som används för att tända en eld längre ner på Avenyn. Ett antal bajamajor och utemöbler används även för att sätta fart på brasan. Inne på Handelsbanken fruktar de anställda för sitt liv då ett gäng maskerade tar sig in på kontoret efter att ha krossat rutorna.

Stenkastarna är hela tiden omsvärmade av en mindre armé av fotografer, varav många är vana vid kravaller och därför utrustade med hjälmar och andra skydd. Ibland ser det ut som om fotograferna och de maskerade utför ett arbete tillsammans. De maskerade ungdomarna poserar som fotomodeller med stenar och röda fanor i händerna, och fotograferna klättrar på varandra för att få de bästa bilderna.

En av de maskerade stenkastarna som deltar i förstörelsen på Avenyn är Roberto (fingerat namn). Han är i tjugoårsåldern, bor i en förort utanför Göteborg och jobbar inom vården.

När vi någon månad efter EU-toppmötet träffar honom är han nöjd med vad han utträttade på Avenyn.

– Du kan vara antifascist och antikapitalist 364 dagar om året, säger han.

– Men det finns en dag att visa det på och det var den här dagen.

Roberto är inte själv organiserad i någon politisk grupp, men det var ändå tydliga politiska motiv som drev honom att delta i kravallerna.

– Hela året har jag suttit med dåligt samvete och sett min stad förvandlats till ett kapitalistfäste, säger han.

– De spärrar av och bygger om stan för hundratals miljoner bara för att det kommer några slipsar. Samtidigt finns det områden i nordöstra Göteborg som är rena kåkförorterna. Vart ligger rättvisan i det? Jag kände att jag ville visa min avsky och gjorde det på det här sättet. Det är kanske inte det bästa, men det är det enda jag kan.

Medierna och polisen ska senare påstå att det var AFA som organiserade kravallerna. Själva är AFA splittrade i frågan. En del medlemmar vill ta på sig ansvaret, men de stockholmsmedlemmar som vi intervjuat menar att detta inte är korrekt. Man tar inte på något sätt avstånd från fönsterkrossning som politisk taktik, men menar att inte heller AFA visste exakt vilka som dolde sig bakom maskerna på Avenyn.

Denna bild bekräftas av Roberto, som säger att det inte fanns någon enskild organisation bakom upploppet. De maskerade utgjordes istället av en blandning av autonoma vänstermänniskor, arga förortsungdomar – varav många invandrare – som ville slå tillbaka mot polisen och folk som bara tog chansen att delta i kravallerna för nöjes skull. Han menar dock att de flesta hade ett politiskt mål med skadegörelsen.

– Det var ingen tillfällighet att det var McDonalds och inte Stadsbiblioteket som slogs sönder trots att biblioteket bara ligger två meter från där polisen blev stenade, säger han.

– Det jag tycker är tragiskt är att de 20.000-25.000 som valde att protestera fredligt bara fick notiser medan vi fick egna bilagor. Men så funkar ju spelet i medierna.

Kravallerna och förstörelsen av Avenyn varade i ungefär 45 minuter. Dessa minuter fick mer utrymme i medierna än alla andra protester, seminarier och föredrag tillsammans, inklusive de tre demonstrationerna som vardera samlade mellan 15.000 och 25.000 deltagare.

Sveriges Television sände under fredagen periodvis långa hopklippta TV-sekvenser som visade hur de maskerade aktivisterna demolerade Avenyn.

De flesta medier, inklusive SVT, TV4, Dagens Nyheter, Aftonbladet och Expressen rapporterade under de kommande dagarna att kostnaden för skadorna uppgick till 100 miljoner kronor. Göteborgs-Posten drog till med 150 miljoner. När polisutredningarna kom igång visade det sig att det mest handlade om krossade rutor, och att den verkliga notan för kravallerna på Avenyn slutade på 3,8 miljoner kronor.

Förstörelsen blir en vändpunkt för medierna. Från och med nu tycks det som om de flesta journalister förenar sig med polisen och stora delar av allmänheten i en djup känsla av avsky för vad våldsverkarna gjorde. Därför finns det nästan inga medier som rapporterar om att polisen faktiskt tycks förlora omdömet efter skadegörelsen på Avenyn.

Det faktum att flera polismän deltagit i stenkastningen vid Götaplatsen är bara en av många signaler om att något är fel. Ytterligare en varningssignal kommer då polisen i sina försök att gripa de maskerade stenkastarna som drivits från Avenyn plötsligt stänger in ett stort antal människor på den lilla pittoreska Viktoriabron, vid scenområdet Fritt Forum. Bland de inspärrade finns flera Göteborgare som arbetar i området och är på väg tillbaka från lunchen när polisen slår till. Efter ett par timmars fångenskap på bron lastas några av de gripna in i bussar. Vad de är misstänkta för är oklart och polismännen ger inga svar.

Lika märkligt är överfallet på Grön Ungdoms språkrör Zaida Catalán. Hon befinner sig inne på Fritt Forum-området iförd en T-shirt som det står "Ickevåld" på när en grupp kravallpoliserna kommer stormande.

– De skrek: "Flytta på dig!", säger hon.

– Jag hann inte reagera innan jag blev inknuffad i dörren till en bajamaja. Sedan slet poliserna bort mig från dörren och slängde mig ner på en grässlant. Jag fick ett slag av en batong i ryggen och så sprang dom över mig.

– Det gjorde väldigt ont och jag kände att de bara slog mig för att de hade lust med det. Är det här Sverige, tänkte jag. Jag trodde inte det om polisen. Polisen är här för att skydda oss, någonstans är jag ändå övertygad om det. Men jag blev brutalt överbevisad om att det inte är så.

På polisens presskonferenser ställs att döma av det medierna rapporterar knappt några frågor om polisens märkliga beteende. Håkan Jaldung framställs snarast som en kärv härförare som med fast hand leder kampen mot våldsverkarna. Att kritiska frågor inte välkomnas demonstreras tydligt då den 22-årige Daniel Breece, utsänd från den alternativa nyhetsbyrån IMC, på en av fredagens presskonferenser frågar varför polisen kastat sten på Avenyn. Han får inget svar. Istället visar Håkan Jaldung ut honom från presskonferensen med motiveringen att han inte är en "riktig journalist". Ingen av de övriga journalisterna reagerar.

AKT 5: Skotten och lögnerna

Vid åttatiden på fredagskvällen svänger en lastbil in i den lilla parken vid Vasaplatsen. Presenningen fälls upp och en musikanläggning ställs i ordning. Det har redan samlats mycket folk. Reclaim the City ska hålla sin sedan länge utannonserade fest.

Musiken drar igång och folk börjar dansa i den lilla parken. Festen har bara pågått i några minuter när ett enormt uppbåd poliser kommer marscherande mot Vasaplatsen, taktfast dunkande med batongerna på sina sköldar.

Polisen gör en ring runt Vasaplatsen och cirka 1.500 personer finner sig vara instängda. Strax efter börjar det kastas glasflaskor mot polisen.

Ett nytt upplopp är igång.

Bland de som upplever hela den katastrofala händelseutvecklingen finns en frivillig sjukvårdsgrupp. Med handritade röda kors på sina tröjor och ryggsäckar arbetar de sedan torsdagens kravaller utanför Hvitfeldtska med att förbinda sår efter stenar och hundbett och med att dirigera fram ambulanser till de skadade.

När vi, flera veckor efter toppmötet, träffar ett tiotal ur den sammanlagt trettio personer starka gruppen beskriver de kravallerna vid Vasaplatsen som ett regelrätt krig. Både aktivister och poliser var fruktansvärt rädda och våldet mycket brutalt från bägge sidor.

Tjugoåttåriga Martina berättar att hon såg ridande poliser som blivit hysteriska.

- De skrek och hade ingen koll på situationen, säger hon.
- Rädslan lyste ur ögonen. Det var hemskt.

Efter upplevelserna på Vasaplatsen lider flera av sjukvårdsgruppens medlemmar av något som måste beskrivas som lättare krigstrauman. Nittonåriga Magnus berättar att han en vecka efter kravallerna åkte till Roskilde och där märkte att han inte kunde höra dörren till en bajamaja slå igen utan att rycka till. Ljudet lät precis som när polisen slog på sköldarna och skrämde honom lika mycket varje gång.

I det kaos som uppstår då polis och demonstranter kastar sten på varandra skjuter polisen skarpt. Att detta sker i samband med en kravall i Sverige skulle under normala omständigheter ge upphov till en rad kritiska frågor riktade till polisledningen. Men inte den här gången. Det är istället polisens egen förklaring till händelsen som går ut via samtliga medier och inga kritiska frågor ställs.

Första rapporten om skotten kommer i SVT klockan fem över tolv natten mot lördagen.

Sändningen inleds med att nyhetsankaret berättar att människor skottsbadats när polisen skjutit i nödvärn. Att det handlar om nödvärn slår SVT alltså fast redan i sin första rapport, bara några timmar efter det att skotten avlossats, utan att ha någon samlad bild av vad som faktiskt hänt.

I kommande sändningar under natten upprepas om och om igen påståendet att polisen skjutit tre personer i nödvärn. Snart tar man in ett citat av polisledningen, som i ett pressmeddelande beskrivit hur en polisman har överfallits bakifrån och slagits till marken. En polis ska då ha tvingats att dra sitt tjänstevapen och skjuta för att försvara sin skadade kollega. Det handlar om nödvärn.

Några bilder på hur polisen skjuter har SVT inte, bara en sekvens där man kan höra hur tre skott avlossas i snabb följd.

Även TV4 återger polisens förklaring, utan att ha några bilder som visar att den verkligen stämmer med verkligheten. TV4:s version är något mer utförlig. Så här lyder speakertexten:

”Fem polismän ska då ha blivit inträngda i ett hörn av stenkastande demonstranter, detta uppger en insatt polis till Nyheterna ikväll. Minst en polis drar då sitt tjänstevapen, uppger samma källa” (TV4 010616).

Senare meddelas det att en av de skottsbadade är en nittonåring som skjutits i magen. Han svävar mellan liv och död.

Tidigt på lördagseftermiddagen sker dock något som ska komplicera saker och ting för Tv-redaktionerna. Det är nyhetsbyrån AP som i en av sina reguljära satellitsändningar skickar ut 3 minuter och 49 sekunder bildmaterial från skotten i Göteborg.

Bilderna är sensationella. De visar nämligen att polisens berättelse om hur det gått till när nittonåringen sköts i magen inte är sann. Den som har möjlighet att titta noga på AP:s bilder, och det har både SVT och TV4, upptäcker att det som hänt faktiskt är något helt annat än det polisen påstått.

På videosekvensen ser man hur den omaskerade nittonåringen helt ensam springer fram mot en grupp på tio kravallutrustade poliser varav tre har polishundar i koppel. Samtidigt håller ytterligare ett led på minst fyra kravallutrustade poliser på att ansluta sig till gruppen. I bakgrunden syns ytterligare sex poliser. Sammanlagt finns det därmed 21 poliser framför nittonåringen, och själv är han ensam så när som på två fotografer som står bredvid honom.

Ett stycke bakom poliskedjan skymtar den skadade polis som SVT och TV4 talat om. Två kollegor håller på att hjälpa honom från platsen.

I det här läget kastar nittonåringen två stenar mot poliserna. Ingen av dem är ens i närheten av att nå fram, och ingen av poliserna gör några ansatser att flytta på sig eller släppa lös hundarna mot den unge mannen.

När nittonåringen kastat andra stenen och är på väg att vända sig bort från poliskedjan smäller ett ensamt skott. Han tar sig för ryggen och stapplar bort från poliserna. När kameran gör en svepande rörelse för att följa honom syns det att inga andra stenkastare finns i gatukorsningen.

Bilderna visar alltså vid en närmare analys att svensk polis skjutit ned en ung, omaskerad man utan någon synbar anledning. Det liknar ett mordförsök.

Men detta får svenska folket inte veta.

Både SVT och TV4 sänder visserligen bilderna. Men för den TV-tittare som inte bandar sekvensen och ser den många gånger är det närmast omöjligt att förstå vad som faktiskt visas. Både SVT och TV4 fortsätter som om ingenting hänt att påstå att polisen tvingats skjuta i nödvärn.

På lördagen får TV-tittarna också veta att chefsåklagare Lisbeth Johansson, som leder förundersökningen om eventuellt tjänstefel mot den polis som avlossade skotten, inte hittat något skäl att delge någon enskild polisman misstanke om brott.

Varken SVT eller TV4 låtsas om att de dramatiska bilderna vid en närmare analys faktiskt talar tvärt emot åklagarens slutsats.

Det är som om journalisterna plötsligt blivit blinda. (På sid. 68-69 analyseras AP:s video-upptagning i detalj.)²

AKT 6: Laglös stad

Tidigt på lördagsmorgonen den 16 juni ringer Göran Johansson upp Hans Abrahamsson i hans hem. Ingen av dem har sovit gott på natten. Allt har gått åt helvete, polisen har skjutit på människor, och idag ska Göteborgsaktionens stora demonstration, som beräknas samla minst 20.000 personer gå av stapeln.

En sak är de överens om: Att som planerat leda tusentals människor till Avenyn är allt för riskfyllt. De kommer överens om att ordna ett möte med demonstrationsledning och polis.

² Denna kommenterade bildsekvens ingår inte här, se tidningen *Ordfront*

På mötet, som sker ett par timmar senare, beslutas det att demonstrationsvägen ska ändras. Jaldung lovar att polisen ska hålla sig borta under demonstrationen. Men bara under förutsättning att tåget sköter sig perfekt och att Hans Abrahamsson själv går i täten och håller kontakt med Jaldung.

TV-bilderna från kravallerna på Avenyn har gjort många svenskar ursinniga på demonstrationerna i Göteborg. När Göran Persson under fredagen får frågan vad man kan göra åt bråk-makarna som förstör Avenyn svarar han: "Folklig vrede tror jag inte är så tokigt".

Denna folkliga vrede kommer igång på allvar då Göteborgs-Postens hemsida publicerar den falska nyheten att sex polishästar skulle ha avlivats efter att ha attackerats av aktivister. I själva verket avlivades inga hästar efter toppmötet, men folk tror på GP och den folkliga vreden vet inga gränser. Många av de som är arga känner bara till den medialt uppmärksammade Attac-rörelsen, och ringer därför dit för att vräka ur sig sitt förakt. Situationen blir inte lättare av att också Svenska Dagbladet i sin lördagsupplaga publicerar den falska nyheten om de avlivade hästarna.

Demonstrationen blir mot alla odds en succé. Trots gårdagskvällens skottlossning, ändrad marschväg och ihållande regn har mellan 20.000 och 25.000 personer slutit upp. Många upplever det hela som en stor seger över såväl våldsamma stenkastare som aggressiva poliser.

Efter demonstrationen sprider sig lugnet bland arrangörerna. De tror att det nu ska vara slut på våld och tråkigheter. Men det ska dock visa sig att Håkan Jaldung har fler överraskningar på lager.

Under eftermiddagen sprids ett rykte om att det ska ordnas ett protestmöte mot polisvåld på Järntorget. Ingen vet vem arrangören är.

När klockan börjar närma sig sju har ungefär 400 personer samlats på torget. Enligt samstämmiga uppgifter är ingen maskerad och inget som helst våld förekommer.

Då väller det fram poliser som ställer sig i en stor ring runt torget.

En del aktivister hinner lämna platsen men flera hundra personer finner sig vara inspärrade.

Belägringen av Järntorget pågår hela kvällen. Ännu en gång får Hans Abrahamsson rycka in som medlare. Polisen påstår att man letar efter tre tyska terrorister, men varför man skulle behöva ringa in ett helt torg i timmar för att lösa den uppgiften ter sig fullständigt obegripligt.

Efter åtskilliga timmars förhandlingar är det bara 100 människor kvar på torget. Alla som lämnat torget har visiterats och filmats av polisen.

Ronnie är en av alla de som inte släpps ut. Den enda förklaring han får är att han ser ut som en sådan som inte gjort lumpen, och behöver "se en militärföreläggning inifrån". Han transporteras i en buss till den gamla militärkasernen Kviberg utanför Göteborg. Inne i kasernen har polisen byggt upp burar med hjälp av containrar och metallgaller.

Tjugo personer får sitta i varje bur. Först vid femtiden på morgonen släpps Ronnie.

– Det kändes helt absurt, säger han.

– Jag hade bara suttit på ett torg och för det blev jag frihetsberövad i åtta timmar. Man undrar ju vilka polisen tror att de krigar mot.

Från och med nu glider Göteborg allt mer in i ett laglöst tillstånd. Jaldungs jakt på de "tyska terroristerna", som ingen sett, tar sig allt mer absurda former.

Efter skräckupplevelserna på Hvitfeldtska gymnasiet har Rampenplan efter en hel del bråk med polisen fått tillbaka delar av sin utrustning. Kommunen har dirigerat om dem till

Schillerska skolan, som också fungerar som vandrarhem under EU-toppmötet. På lördagskvällen säljer de varm soppa och bröd för femton kronor per portion till demonstranter som blöta och trötta kommer tillbaka från den stora marschen. Rampenplan har också satt upp en lapp med texten:

”Vår utrustning har blivit arresterad. Snälla, ge gärna en donation”

Tre av de runt åttio personer som på lördagskvällen finns i skolan är Pernilla Edin, Petter Westerman och Elias Granath. De är alla i tjugoårsåldern och tillhör en grupp på tolv personer som åkt till Göteborg för att demonstrera. Ungdomarna har en egen förening, som de döpt till LENA efter Lena Nyman vars insats de uppskattade i filmen Nyfiken Gul. I föreningens verksamhet under toppmötet ingår bland annat att dela ut KRAV-märkta bananer.

Ingen av dem har deltagit i några våldsamheter. Tvärtom har de under bråken varit mycket arga på dem som slagits med poliserna.

Eftersom alla är trötta struntar de i att gå till Järntorget. Istället sitter gruppen i ett av klassrummen, spelar kort och dricker vin.

Kortspelet avbryts av att fyra svartklädda, maskerade män beväpnade med maskingevär rusar in i rummet och skriker: ”Ner på marken för helvete, händerna på huvudet och håll käften.”

Det ska senare visa sig att det är polisens Nationella insatsstyrka som tillslaget. Därav maskeringen och den tunga beväpningen.

Ungdomarna släpper korten och lägger sig raklånga på golvet.

– De var fruktansvärt hotfulla, berättar Elias Granath.

– Vi hade ingenting att säga till om, det var några sjuka individer som styrde över våra liv och kunde göra vad dom hade lust med.

Efter fem till tio minuter får de resa sig och förs med vapen riktade mot sig ut på skolgården.

Där ligger redan ett sextiotal människor raklånga på marken med ansiktet mot den regnvåta asfalten. Samtliga håller händerna på huvudet. Runt omkring står massor av poliser.

En ung kille som förs ut på gården blir påhoppad av en polis som säger: ”Det var du som knäckte mitt näsben igår, eller hur!” Polismannen vrider sedan om armen på honom och kräver att han ska be om förlåtelse för den knäckta näsan. Detta gör den unge mannen till slut, samtidigt som han skriker av smärta.

– Polisen gjorde allt för att stämningen skulle bli så hätsk som möjligt, säger Petter Westerman.

– De slog på allting med batongerna och där låg man och hade inte gjort ett skit. Jag försökte börja gråta och göra mig så ynklig som möjligt för att inte framstå som något hot.

Samtidigt som misshandeln pågår vräker polisen ur sig okvädningsord. En färgad kille blir kallad för ”Jävla bananätare”, en polis säger: ”Igår hade ni ert roliga, idag är det vår tur.” När de ska visitera en utländsk kille som inte talar svenska ropar en polis: ”Använd batongen, smärta är ett internationellt språk!”

Även Rampenplan blev mycket illa behandlade av poliserna.

– De skrek åt oss att vi hade kastat stenar och nu var de ute efter hämnd, säger Oscar Vrij som är medlem i gruppen.

Själv svimmade han två gånger under den timme de tvingades ligga på skolgården. Sedan fördes de tillsammans med andra utländska medborgare in i en buss. Där fick de sitta i fyra

timmar innan de släpptes. Det första Rampenplan-medlemmarna gör är att kontrollera om deras köksredskap finns kvar.

– Saker och ting låg i en enda röra, säger Oscar Vrij.

– Efter ett tag upptäckte vi att polisen förstört några hundra liter av vår soppa. De hade tömt askfat i kastrullerna.

En annan utländsk medborgare som under vapenhot i en timme tvingas ligga raklång med ansiktet mot asfalten är den sextioårige grekiske journalisten Pericles Korovessis. Han arbetar för Greklands största dagstidning, Eleftherotypia, och kom till Schillerska klockan kvart i tio på kvällen för att intervjua Rampenplan.

– Plötsligt dök polisen upp med sina automatvapen, säger Pericles Korovessis.

– Det var som en film. Först fattade jag inte att de menade allvar.

Pericles försöker förklara att han är journalist. De svartklädda poliserna skriker då åt honom att vara tyst. Två poliser för ut honom på gården, tar tag i hans armar, bryter upp dem mot ryggen och tvingar honom på så sätt ned på marken.

– Eftersom det är väldigt tröttsamt att ligga på mage, med händerna på ryggen och bara se ner i marken försökte jag röra lite på armarna, säger han.

– Då slog de mig över armarna med sina batonger. Återigen sa jag att jag är journalist och då slog de mig över axlarna och i huvudet.

Senare ska det visa sig att polisens batongslag mot skallen ger Pericles Korovessis en så svår hjärnskakning att läkare förbjuder honom att resa. Det tar flera veckor innan han kan ta sig hem till Grekland.

Detta är inte första gången han utsätts för övergrepp. Kort efter militärkuppen i Grekland 1967 arresterades Pericles Korovessis och utsattes för tortyr dag och natt i närmare en månads tid. Trots sin bakgrund chockades han av polisens agerande på Schillerska.

– Deras plan var att slå ner oss och terrorisera oss, säger han.

– Jag tror de gjorde det för att visa att de kan trycka ner en när som helst, speciellt de som kommit till Göteborg för att protestera under fredliga former. Om den svenska polisen ska behålla sin prestige, om man ska kunna lita på dem i fortsättningen måste de förklara sig. Annars är de inget annat än fascister.

Efter en timma på skolgården släpper polisen ut alla svenska medborgare från skolan. Samtliga filmas och identifieras. Ingen får någon förklaring till de övergrepp de utsatts för, och ingen får hämta sina kläder inne i skolan. Många saknar byxor och skor eftersom de låg i sina sovsäckar när polisen slog till.

När lördag går över till söndag är Göteborg en laglös stad.

Sextonåriga flickor, som just blivit utkastade från Schillerska efter att ha legat en timme på marken med ett maskingevär riktat mot huvudet, går svårt chockade omkring i de centrala delarna av stan i bara trosor och T-shirt.

Cecilia Verdenelli-Peralta, aktiv i Attac, får vid tretiden på natten ett telefonsamtal från Röda Korset. De berättar att de samlat ihop en massa chockade ungdomar i sitt tält på Fritt-Forum området, och att hon måste komma dit för att försöka ordna tak över huvudet åt dem.

När hon kommer fram till Röda Korsets tält möter hon ett femtontal ungdomar inlindade i filter. De flesta har inga skor på sig. Flera gråter.

- En av tjejerna var så rädd att hon knappt kunde prata, säger Cecilia Verdenelli-Peralta.
- Hon ville inte vara utomhus längre. Jag frågade om hon pallade att gå till Göteborgs-aktionens lokaler på Lagerhuset. Det var kanske 300 meter dit. Hon svarade ja och vi började gå. Men så fort det hördes en polissiren så stannade hon och kunde inte fortsätta. Då fick jag stå och klappa henne i flera minuter, för att sedan långsamt börja gå igen. Men det hördes så många sirener den kvällen att det säkert tog oss fyrtio minuter att komma till Lagerhuset.

Den ”folkliga vrede” som statsminister Göran Persson önskat sig i TV visar sig under natten på Göteborgs gator. Två demonstranter blir angripna av ett gäng utrustade med golfklubbor.

Ett gäng på 5-6 stycken kortsnaggade unga män i bomberjackor står utanför Röda Korsets tält. Nazisterna hånar de gråtande ungdomarna genom att härma dem och skrika: ”Är vänstern ledsn ikväll?”

- Varken jag eller någon från Röda Korset lyfte ett finger, säger Cecilia Verdenelli-Peralta.
- Jag vet inte varför, men det var en så konstig stämning. Det kändes som att nazisterna ägde stan den natten.

AKT 7: Skulden

Polisens facit efter insatsen mot Schillerska är förbluffande. Ingen av de 78 personerna på skolan misstänks för något brott. Inte en enda av dem grips. När ungdomarna får komma tillbaka för att hämta sina tillhörigheter finner de väskorna öppnade. Polisen har alltså inte ens gjort en ordentlig genomsökning av skolan.

Medierna rapporterar mycket lite om Schillerska. De som nämner tillslaget beskriver det som ännu en husrannsakan.

På söndagen säger Håkan Jaldung i en intervju med TV4 att de unga människor som bodde på Schillerska får skylla sig själva.

”Jaldung: Jag kan inte säga annat än att man ska avhålla sig från att vara nära ligister, marodörer och huliganer.

TV4: Och råkar man vara i närheten då får man skylla sig lite själv under sådana här omständigheter?

Jaldung: Man får ta konsekvenserna av vem man umgås med” (TV4 010617).

En dag senare säger han i en annan intervju att det inte funnits några ”marodörer” på skolan:

”Vi hade en mycket säker information om att det på Schillerska gymnasiet fanns tre stycken tyska aktivister i den hårda kärnan med skjutvapen, en av dem hade setts både med revolverar och pistoler. Och det fanns anledning för oss att vara oroliga för den delen där. Och vi föredrog ärendet för åklagaren som beslöt om en husrannsakan. Men vi fann ingenting” (TV4 010618).

Att många människor reste till Göteborg för att slåss med polisen och krossa skyltfönster är ställt bortom allt tvivel.

Oavsett hur polisen betett sig hade det alltså nästan säkert skett någon typ av skadegörelse. Så ser mönstret ut från tidigare tillfällen då makteliten samlats. Men i debatten efter toppmötet har polisens egna övergrepp tonats ned på ett mycket märkligt sätt. Allt polisen gjort sig skyldig till, från de många märkliga frihetsberövandena av hundratals oskyldiga till den psykiska misshandeln och skottlossningen mot stenkastare, påstås vara de maskerade fel.

Efter toppmötet tillsatte regeringen en utredning som under ledning av förre statsministern Ingvar Carlsson ska ta reda på om polisen har tillräckliga resurser. Men resultatet av utredningen tycks vara klart på förhand. En av ledamöterna, landshövdingen och före detta

moderatledaren Ulf Adelsohn, har redan i TV-intervjuer sagt att han är fullständigt övertygad om att polisen behöver betydligt större resurser. Samtidigt försvarade han polisens stenkastning.

Gösta Westerlund, professor i straffrätt vid Handelshögskolan i Göteborg, har i en debattartikel slagit fast att ”polisen gjorde rätt” på alla punkter. Det var rätt att kasta sten och vid skottlossningen förelåg ”utan tvekan en nödvärnssituation”.

Dagens Nyheter's före detta chefredaktör Anders Mellbourn har i en debattartikel bland annat skrivit:

”Fler poliser, militär utrustad för att ingripa i lokala kriser, yrkessoldater, samverkande polis- och militärstyrkor från flera EU-länder på svenska gator och bättre underrättelseverksamhet. Det är idéer som är svåra att svälja. Ändå är det sådana handfasta och obehagliga saker som vi nu måste diskutera.”

Anders Mellbourn och många med honom tycker alltså att diskussionerna efter EU-toppmötet bör handla om hur polisen och samhället ska militariseras.

Vad han inte ser är att det finns mycket annat att diskutera:

Varför tiotusentals människor år 2001 går ut på gatorna och kräver en ny ekonomisk världssordning.

Varför den nyliberalism som skulle innebära ideologiernas död istället skapat ett globalt uppsving för vänstern.

Varför Roberto och hans vänner i Göteborgs förorter känner ett sådant hat mot EU-elitens toppmöte att de går ut på gatorna och kastar sten.

Varför så många unga vänstermänniskor givit upp tron på samtal och istället väljer att ta till våld.

Och inte minst varför en poliskår som misshandlat och kränkt hundratals politiska aktivister inte omgående tvingas stå till svars för sina handlingar.

Detta är exempel på frågor att diskutera.

Om diskussionerna efter EU-toppmötet istället stannar vid krav på militarisering, då var det demokratin som skadades svårast under kravallerna i Göteborg 2001.

Detta reportage bygger på ett hundratal intervjuer och vittnesmål från människor som var inblandade i händelserna under EU-toppmötet. Som övriga källor har även använts polisens förundersökningar och mediernas rapportering. Polismästare Håkan Jaldung och länspolismästare Ann Charlotte Norrás har vägrat låta sig intervjuas.

Dan Josefsson är frilansjournalist. Förra året tilldelades han Bonniers Stora Journalistpris (som han dock tackade nej till).

Hemsida: www.josefsson.net

Fredrik Quistbergh är frilansjournalist och en av författarna till boken *Motstånd* (Bokförlaget DN, 2001).

E-post: fredrik@quistbergh.se

Göteborg 2001 från A till V:

Antifascistisk Aktion (AFA)

Bildades 1993 och syftet är att kämpa mot rasism, sexism, homofobi och kapitalism. AFA menar att fascismen måste bekämpas både ideologiskt och fysiskt. Grundprinciperna är: Ingen plattform åt fascisterna, inga demonstrationer, inga möten, inga konserter med mera. AFA arbetar endast med utomparlamentariska metoder såsom fysisk konfrontation, affischering och föredrag. AFA var med i Göteborgsaktionen.

www.motkraft.net/afa

Attac

Rörelse som jobbar under parollen ”En annan värld är möjlig”. Vill ha en ”rättvis globalisering” och diskussion om hur en sådan kan se ut. Startade på allvar i Frankrike 1998 och den svenska avdelningen bildades i januari i år. Attac var med i Göteborgsaktionen men skrev bara under två av nätverkets fyra paroller, vilket gjorde att de inte hade rösträtt på olika möten.

www.attac.nu

Autonoma

Samlingsnamn för grupper som inte har något emot våld som kampmetod. Består av små, ofta väldigt slutna nätverk. Autonom betyder självständig eller självbestämmande, vilket avslöjar en hel del om hur dessa grupper är organiserade. Några av dem går att hitta via Motkraft, en internetbaserad informationscentral för den utomparlamentariska vänstern.

www.motkraft.net

EU 2001

Mellan den första januari och 30 juni var Sverige ordförande i EU:s ministerråd. Om du klickar på rubriken ”Göteborgstoppmötet” på hemsidan hittar du en del om vad som hände inne på Svenska Mässan. Här finns även en webbtveversion av de två konfrontativa dialogerna mellan EU-toppar och alternativrörelsen som hölls under toppmötesdagarna.

www.eu2001.se

Fritt Forum

En förening som ungefär ett år innan EU-toppmötet började planera för en festival under topp-mötesdagarna. Cirka 20.000 personer kryssade varje dag genom festivalområdets bokbord, spoken word, seminarier, debatter, konserter eller mattält vid Pustervikskajen. På hemsidan finns gott om artiklar om de olika evenemangen.

www.forumgoteborg.org

Göteborgsaktionen 2001

Ett nätverk som bildades inför EU-toppmötet i Göteborg och bland annat drev parollen för ett ”annorlunda Europa”. Totalt undertecknade åttio olika organisationer, nätverk eller grupper den gemensamma plattformen. Några av de drivande var: Syndikalisterna, Rättvisepartiet Socialisterna, Miljöförbundet Jordens Vänner och Socialistiska Partiet. Jobbade, förutom demonstrationerna, med boendefrågor och motkonferens.

www.gbg2001.org

Göteborgs Ickevåldsnätverk

Bildades inför EU-toppmötet och bestod av cirka 100 personer, varav ett tjugotal verkligt aktiva. Jobbade bland annat med ”komma-in”-aktioner under toppmötesdagarna och åkte under våren på ideell basis runt i olika städer och genomförde ickevåldsträningar. Ickevåldsnätverket var med i Göteborgsaktionen.

www.ickevald.does.it

Göteborgs Kommun

Hade en egen satsning vid namn GÖTEUBORG med ”kultur, möten, upplevelser” innan och under toppmötet. Var bland annat med och sponsrade Fritt Forum, hyrde ut sovplatser på stadens skolor för en billig peng och körde utomhusbio.

www.goteborg.se

IMC

Står för Independent Media Center och är en Internetbaserad nyhetsförmedling. IMC Sverige har bland annat som målsättning att: ”Belysa och uppmärksamma de radikala tendenser som fortplantar sig i gräsrotsrörelserna, folkrörelserna och de utomparlamentariska grupperna na i dagens Sverige.” Den svenska versionen av IMC drog igång på allvar under toppmötet. Ett trettio-tal personer jobbade ideellt med att skriva, fotografera och filma vad som hände.

sweden.indowmedia.org

Nätverket Göteborg 2001

När de olika grupperna inte kunde enas bröt sig en del ur och formade detta nätverk. En av parollerna är ”Sverige ut ur EU” och de samlade ett 20-tal organisationer. Några av de drivande var: KPML(r), Proletären FF och Folkrörelsen Nej till EU. Jobbade bland annat med den EU-kritiska demonstration på fredagen som samlade ungefär 16-20.000 deltagare och en artistgala på lördagen. Accepterade ingen maskering i demonstrationståget.

www.nejtilleu.se/15juni

Polisen i Västra Götaland

Stod för ordningen i samband med toppmötesdagarna. Under hemsidans avdelning ”Press” finns pressmeddelanden som skickades ut under dagarna samlade.

www.police.se/lansmynd/vastragotaland/

Rampenplan

Är ett kollektiv av kockar som har sin bas i Holland. Serverar billig veganmat på alla sorters demonstrationer och festivaler runtom i Europa sedan början av åttiotalet. Alla arbetar på frivillig basis och eventuell vinst från matförsäljningen skänks till projekt som ”försöker göra världen till en bättre plats att leva på. Hade under toppmötet en personalstyrka på sexton kockar och totalt var cirka femtio personer involverade i Rampenplan.

www.antenna.nl/rampenplan

Reclaim the City

Det finns ingen speciell organisation som heter Reclaim the City utan det är olika grupper som ordnar ett Reclaim, det vill säga en gatufest utan tillstånd. Hämtar inspiration från den mer miljöinriktade Reclaim The Streetsrörelsen. Vill mobilisera många människor från olika ungdomskulturer och hjälper ofta till genom att stå för musik på platsen. Planerade ”det riktiga Göteborgskalaset” på fredagskvällen. Men då Avenyn var avspärrad flyttades evenemanget till Vasaplatsen. Gatans Parlament, ett av de nätverk som tidigare arrangerat Reclaim the City, ingick i Göteborgsaktionen.

reclaimthecity@hotmail.com

www.reclaimthestreets.net

Svarta Blocket

Samlingsnamn för de militanta gruppernas demonstrationsblock. Kan dock variera, i exempelvis Prag gick de under blå flagg och kallade sig ”Blue Block”. I Göteborg bestod det svarta blocket av anarkister, antifascister och autonoma från hela Europa. Dock tyder allting på att de flesta var svenskar. Kännetecken: Svarta kläder och masker. Maskeringen bärs bland annat för att högerextrema grupper inte ska kunna identifiera deltagarna och för att de inte ska åka fast i samband med upplopp eller skadegörelse.

Vita Overallerna

De Vita Overallerna är ett ganska nytt fenomen och kända under namn som Globalisering Underifrån eller Ya Basta! Detta beror på att de Vita Overallerna från början inte är någon egen rörelse utan en aktionsform som bland annat italienska Ya Basta! (Nu är det nog!) använt sig av. I Sverige har den snappats upp av vänsternätverket Globalisering Underifrån. Finska Ya Basta! och Globalisering Underifrån var med i Göteborgsaktionen.

www.motkraft.net/gu (Svenska Vita Overaller)

www.valkohaalarit.org (Finska Vita Overaller)

www.tutebianche.org (Italienska Vita Overaller)